

☞ BUTLLETÍ DEL
CENTRE EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA ☞

ANY XII

FEBRER DE 1902

N.º 85

FRANCISCO DE SALES MASPONS Y LABRÓS

(Nat a Granollers el dia 23 d'Abril de 1840. Mort a Bigues
el dia 1.º de Setembre de 1901)

EN FRANCISCO DE S. MASPONS Y LABRÓS

Senyors:

Quan l'any 1884 el nostre benvolgut amic y company en Francisco de Sales Maspons y Labrós posà'l pròlech al meu primer llibret català (1), poch podia pensar-me que hauria d'esser jo qui tindria l'honra de venir a llegir aquí, davant de tant escullida concurrència, la seva *Noticia ne-crològica*.

Ab prou greu de la meva ànima, no podré fer-la tant extensa ni tant complerta com jo voldria, puix un dels camps que ab més de zel y constancia conreà'l nostre difunt amic fou el de les reivindicacions catalanistes, y jo dins d'aquesta sala, per més que'm dolgui moltíssim, no puch ni dech ocupar-me d'eixes reivindicacions. El nostre Reglament, molt saviament per cert, nos mana que al pujar aquí deixem la política al peu de l'escala, sola manera de que'ns hi poguem aplegar tots els que, estimant per igual a Catalunya, tinguem diferent modo de pensar respecte als medis de regenerar-la.

Tindrè, donchs, que reduir-me a tractar d'en Maspons baix el punt de vista literari, folk-lòrich y excursionista.

Durant el període revolucionari, mentres l'immensa majoria del jovent català'ns dedicavem en còs y ànima a la política, en Maspons s'entregava a investigacions històriques, quasibé totes relatives a la nostra ciutat comtal, publicant-ne un bon aplech en *Lo Gay Saber*, periòdich dirigit pel seu cunyat en Francesch Pelay Briz, entre les que recordem les següents: *Torneig y justes celebrades per la Confreria de Sant Jordi, Modo de celebrar las Corts generals a Catalunya, Forma de govern de la ciutat de Barcelona, Moti o assonada feta en lo dia del Corpus de 1640 per los segadors en Barcelona, Del abast del pa en la ciutat de Barcelona* (2), y, a propòsit d'un llibre de Consiglieri Pe-

(1) *Lo llamp y'ls temporals*.

(2) *Lo Gay Saber*, volums de 1868 a 1869.

droso sobre les bruixes en la tradició del poble portuguès, quatre articles sobre les bruixes a Catalunya (1).

Alternant ab aquests treballs històrics publicava de tant en tant la traducció d'alguna rondalla o d'alguna tradició estrangera, y l'any 1885 les aplegà en un tomet titulat *Semprevivas*, afegint-hi quatre articles originals seus y dedicats a la muller que ha estat l'aimant companyera de sa vida, titulats: *La cirereta de pastor*, *Lo nostre prometatge*, *Al créixer de la fulla* y *¡Per fi t'he tornat a veure!*, que són verdaders idilis, per més que siguin escrits en prosa.

Y és que en Maspons tenia'l dò de poetisar tot allò de que tractava. ¡Quant més n'havia de fer ús al descriure alguns dels episodis dels seus primers amors, que per ell foren tambéls darrers, puix que duraren tant com la seva existencia!

Més aquesta facilitat de poetisar les coses, molt recomanable quan se tracta no més que de fer literatura, ja no ho és tant quan s'aplica al folk-lore, y el nostre amich no se'n sapigué despendre al dedicar-se a l'estudi del saber popular.

Lo mateix en els tres volums del seu *Rondallayre Català*, publicats de 1871 a 1875 y que comprenen, entre tots, vuitanta rondalles, que en les seves sis *Tradicions del Vallès*, donades a llum l'any 1875, que en els seus *Cuentos populars catalans*, que'n comprenen vint y sigueren estampats l'any 1885, formant el segon volum de la BIBLIOTECA FOLK-LÒRICA, s'hi veu massa la mà del col·leccionador; ab lo que, si bé hi guanyen molt els llegidors, que hi troben un estil més florit y agradívol, hi perd en cambi bon troç la propietat del llenguatge, al que's deu procurar conservar el gust del terror en que's conrea. *Jochs de l'infancia* (2) és la sola de ses col·leccions en la que no hi ha posat més que'l treball de recullir-los y ordenar-los.

Y ara vos prech que'm dispenseu si he senyalat aquesta petita tara del nostre difunt amich. No és pas amagant els

(1) *Lo Gay Saber*, segona època, 1880.

(2) Publicats l'any 1874.

defectes com s'hi posa remey, sinó indicant-los, pera que'ls que vinguin darrera no hi tornin a incórrer. Ademés que, en aquest punt, en Maspons pensava igual que jo, lo mateix que tots els que al folk-lore's dediquen. Vegi-s què escrivia en el ja esmentat pròlech a *Lo llamp y'ls temporals* (1): «Ho conta com ho sent o li diuen, qualitat altament recomanable si no necessaria en estudis d'eixa mena».

La veritat és que no's pot fer parlar a un pagès com si fos un doctor en filosofia y lletres; y si'l poble fa un vers coix, la missió del folk-lorista és deixar-lo coixejar, no posar-li crosses.

De totes maneres, els aplechs de rondalles y de tradicions catalanes d'en Maspons són documents importantíssims de la literatura oral de la nostra terra, y havem de agrair-li que'ls hagi recullit y estampat.

En Maspons no's va manifestar com excursionista fins l'any 1881, en que publicà'l seu treball sobre'l Vallès en l'Anuari de l'Associació d'Excursions Catalana, ab tant de coratge emprès y dirigit pel nostre malhaurat company en Ramón Arabía y Solanas, a qui tant deu l'excursionisme català. En l'anuari de l'any següent hi publicà un altre article, de Mollet a Bigues, y desde llavors es dedicà en còs y ànima a l'excursionisme, sent-ne un dels més valiosos cooperadors de l'associació a dalt esmentada, de la que'n fou nomenat president l'any 1884.

Comprent que les excursions d'un dia, úniques que solien y solen encara fer les nostres associacions excursionistes, si bé poden esser profitoses baix el punt de vista higiènich, resulten poch menys que inútils pera'ls objectes que l'excursionisme deu proposar-se, y sobre tot pera'ls que relacionen ab l'art y la ciencia, que no's poden pas estudiar de correguda, s'organisaren llavors federacions locals, delegades de la de Barcelona, però que obraven ab completa independència d'aquesta; delegacions que haurien donat molt bon resultat si haguessin continuat.

En efecte, l'estudi dels costums, de la llengua, de les

(1) Plana XXI.

tradicions, de la topografia y de l'etnografia d'una encontrada no poden fer-se seriament més que pera'ls que hi viuen sempre o pera'ls que, quan menys, hi passen una llarga temporada, tenint una afició decidida, tenint lo que vulgarment se'n diu una mania, per alguna d'aquelles branques del saber humà. Per això's posava llavors gran cuidado en l'elecció de delegats, y per això resultava'l BUTLLETÍ tant nodrit de datos; puix és ben sapigut que sols del conjunt de manies particulars pot resultar l'avenç general.

Després de llargues negociacions, en les que hi prengué una bona part en Maspons, se realisà per fi l'any 1891 la fusió de les dues associacions excursionistes que hi havia a Barcelona, fusió de la que'n resultà aquest CENTRE, del que'n sigué ell nomenat president l'any 1893. Tots sabeu el gran nombre d'excursions, ja particulars, ja col·lectives, en que prengué part, sobre tot quan tenien per objecte algun indret del Vallès, que era la seva regió predilecta, l'estimada del seu cor. Dins d'aquesta sala ressonen encara sos valents discursos en defensa de l'excursionisme català, al que posava per damunt de tots els altres excursionismes del món (1), aixís pels seus objectius com pels seus resultats. Perquè en Maspons era com aquells enamorats que no troben res que sigui comparable ab la dama dels seus pensaments; y Catalunya era per ell aquesta dama, en la que no hi sabia veure cap defecte y sí sols una incomparable munió de perfeccions.

Just és, donchs, que'ls fills de Catalunya, y més particularment els que formem part d'aquest CENTRE, li paguem d'alguna manera l'immens carinyo que ell tingué a la nostra mare, y el millor modo de pagar-li és seguir ab fe y entusiasme l'obra de l'excursionisme català, de la que tant apassionat n'estava.

Quan se fa'l panegírich d'algú ha d'esser pera alguna cosa més que pera satisfer la tonta vanitat de cumplir un dever social: ha d'esser ab el ferm propòsit d'imitar les bones qualitats d'aquell a qui s'alaba.

(1) Vegi-s el seu discurs inaugural de 1894.

Nosaltres els vells, els que ja'ns en anem del món, poch podem fer-hi; vosaltres els joves, els que esteu en la plenitut de la vida, sou aquells a qui toca seguir las petjades d'en Maspons y acabar la noble tasca que ell s'havia imposat.

He dit.

CELS GOMIS

Barcelona, 3 de Janer de 1902.

CONFERENCIES SOBRE L'EXCURSIONISME

DONADES AB MOTIU DE LES FESTES JUBILARS QUE SE CELEBREN
PERA COMMEMORAR EL XXV^è ANIVERSARI
DE LA FUNDACIÓ DEL «CENTRE»

L'EXCURSIONISME Y EL FOLK-LORE

El folk-lore és l'estudi de la tradició, y la tradició ha fugit de les grans viles. És aquest un fet innegable.

Les grans viles, les viles *tentaculars*, com les ha nomenades no recordo qui, són formades per una gran barreja de tota mena de gent vinguda de totes les parts del món: poden comparar-se a un mar aont hi desaiqüen molts rius que hi porten aigües de tot arreu. Si llur població augmenta no és pas perquè hi hagi un excés de naixements sobre les defuncions, puix aquestes hi són quasibé sempre més nombroses que aquells: aquest augment és degut a la continua arribada de forasters atrets per la major facilitat de guanyar-s'hi la vida. Sense aquesta immigració continuada, les grans viles foren com aquells estanys que, no rebent més aigües que les de pluja, van disminuint poch a poch y acaben per aixugar-se del tot.

Nosaltres els catalans n'estem molt orgullosos de que Barcelona tingui avuy vint o trenta mil habitants més que Madrit, y n'hauriem d'estar, pel contrari, molt apegats. Aquestes grans aglomeracions, filles de l'industrialisme modern, són una causa permanent de degeneració

de l'especie humana. Els homes hi viuen emmagatzemats, apilotats els uns damunt dels altres com les peces de roba en els prestatges d'una botiga, respirant un aire corromput, nodrint-se d'aliments adulterats, engolint begudes emmetzinades y sense tindre-hi un lloch d'esbarjo pera refer-se de les diaries fadigues. L'higiene moderna les malleix aquestes grans aglomeracions, y ha emprès ja una campanya pera substituir-les per una serie de petites viles de vint a vinticinch mil habitants, situades de vuit a deu kilòmetres les unes de les altres. Mercè als ràpids medis de comunicació de que avuy disposem, aquestes viles tindrien totes les ventatges de les grans urbes sense tindre-n cap de llurs inconvenients.

Més tornem a lo que dèyem. La continua immigració de forasters fa que no hi hagi en les grans viles un poble típic, sinó una barreja de pobles que poch a poch se compenetren y acaben per formar un poble mestic que corromp la llengua y les costums locals. Y la prova és que aon pitjor se parla la llengua d'un país és en els grans centres de població. Quina diferencia entre'l francès que's parla a la Touraine y el que's parla a París! Quant més pur y castic no és el castellà que's parla a Valladolid o a Salamanca que'l que s'usa a Madrit! Y què direm del català que's parla a Barcelona? Lo que aquí's parla y s'hi escriu és un català bord, barreja de català y castellà, y encara hi ha qui hi barreja ademés paraules del francès pera que hi hagi una mica de tot; qui més qui menys, tot-hom hi parla en *municipal*, y fins s'hi escriuen els diaris que més s'alaben de voler conservar la puresa de la nostra llengua. Y lo que hi passa ab el llenguatge hi passa encara en molta més gran escala ab les tradicions: les han barrejades de tal manera que no hi ha medi de treure-n l'entrellat.

És més: aclaparats els uns per un excés de treball; embrutits els altres per un excés de plaers, que també's plaers embruteixen quan se n'abusa; arrossegats tots pel marejador remolí de la lluita per l'existencia, els habitants de les grans viles no tenen temps pera pensar en el pervindre y encara menys pera recordar-se del passat: sols se

preocupen del present; fan com els soldats a la guerra. Qui pensa en l'ahir? Demà! Qui sap qui hi arribarà! Com voleu trobar tradicions entre una gent que viu al dia y que's muda de casa quasi tant sovint com de camisa? La llar és el sagrari aon se guarda la tradició; y aon no hi ha la primera, aon no hi ha la vida de familia, tampoch hi pot esser la segona.

A les grans viles no hi trobareu pas més que una branca del folk-lore: les preocupacions de la gent que's pensa esser despreocupada; les supersticions d'eixos homes que no creuen en res... més que en un sèns fi de beneiteries. Aquestes hi són en gran abundor.

Més la tradició, la literatura oral, s'ha d'anar a cercar fòra, lluny, molt lluny de les grans viles y de les viletetes que les enrotllen. Y cal anar-hi depressa, si no's vol arribar-hi tard.

L'augment de vies de comunicació, la relativa baratura y comoditat dels medis d'anar d'un indret a l'altre, les exigències del comerç, y fins les mateixes necessitats de la vida moderna, fan que tot-hom viatgi. Y ab el continuat tracte de la gent de les ciutats ab la gent del camp y de la montanya van desapareixent depressa, depressa les diferències de vestit y de costums que abans caracterisaven a cada una de les nostres encontrades.

En l'espai de quaranta anys he vist canviar completament el modo de vestir dels nostres pagesos; les antigues dances substituïdes pels balls de sarau, y les velles cançons y corrandes per troços de *zarzuela* mal entonats y pitjor recitats.

En va cercarieu avuy un *cama-lluent* al Camp de Taragona o al Priorat; en va cercarieu als voltants de Girona aquells pagesos vestits ab amples y llargues calces de vellut de cotó y ab armilles y gechs esquifits de lo mateix y aquelles llargues barretines morades o vermelles que'ls arribaven fins més avall de la cintura; ni pera remey trobarieu una d'aquelles airoses pagesetes del Pla de Barcelona ab faldilla curta, giponet negre y ret enflocat. La moda nivelladora ho ha fet desaparèixer tot.

Y és que tot lo vell, com fugint d'un nou diluvi, se'n va de les planes cercant un refugi en les montanyes; més fins d'aquestes l'en treurà'l cada vegada més extès costum d'anar-hi a estiuejar la gent de ciutat.

Cal, donchs, com he dit abans, que'l folk-lorista cuiti a anar-hi, si vol recullir lo poch que hi queda. Y encara anant-hi li ha d'esser molt difícil recullir-ho. Els nostres pagesos, y les nostres pageses encara més, són esquerps de mena, y si se'ls pregunta directament una cosa, rara vegada responen a dretes. Se'ls ha d'agafar de certa manera, viure entremig d'ells, portar la conversa, com aquell que no vol la cosa, envers l'objecte que un hom se proposa y, sobre tot, no escriure res davant d'ells pera que no creguin que se'n burlen.

La mestressa de la casa de pagès aont estava jo quan era a Dosrius era un verdader repertori de refrans: a cada dugues paraules ne deya un y sempre a to; y, no obstant, quan jo li deya que me'n digués me responia que no'n sabia. Y n'hi vaig replegar a cents!

Els millors auxiliars del folk-lorisme són els socis delegats, puix vivint en l'encontrada poden sapiguer o arreplegar tot lo que als costums y a les tradicions de la mateixa's refereix.

Més no n'hi ha prou ab recullir lo d'una sola encontrada: és menester confrontar-ho ab lo que de similar hi hagi en les altres, puix de no fer-ho aixís no's coneixerien les semblances ni les diferencies que pot haver-hi entre les creencies, supersticions, costums y llenguatge d'unes y altres. Dins de Catalunya mateix ab prou feines hi ha cap encontrada que no tingui alguna particularitat de llenguatge que la distingeixi de totes les demés. Per això és precis escriure lo que's reculli tal com ho diguin els que ho contin, a fi y efecte de no fer parlar a un pagès del Camp de Tarragona com a un de la Conca de Tremp, o a un de l'Empordà com si fos de la Vall de Ribes, de la Conca de Barbarà o de la Ribera d'Ebre. El principal defecte dels folk-loristes catalans és posar-ho tot en barceloní, que, com he dit abans, és un català degenerat.

Tots aquests estudis, aplechs y confrontacions no's poden pas fer sense moure-s de casa, ans al contrari, s'han de fer viatjant y viatjant molt. L'estudi del folk-lore y l'excursionisme estan tant relacionats entre sí, que sense aquest és poch menys que impossible fer aquell. Y pera que aquest estudi fos més profitós, dins d'aquest CENTRE EXCURSIONISTA deuria haver-hi una secció de folk-lore, com hi era dintre de l'«Associació d'Excursions Catalana», quina *Biblioteca folk-lòrica* tots coneixeu y que, d'haver-se continuat, podria ja esser una de les més completes del món.

L'estudi del saber popular no és tant àrid com creuen uns ni tant inútil com pensen altres. Tant no és inútil que precisament la Secció de Ciències morals y polítiques de l'Ateneu de Madrid ha repartit ara fa poch un formulari relatiu als costums populars sobre'l naixement, el casament y la mort en tots els pobles d'Espanya pera que serveixin de fonament a un seriós estudi sociològich sobre aquestes materies. Per lo que fa a la seva aridesa, proveu-ho y veureu com és tant amè y agradívol com qual-sevol altra branca del saber humà (1).

CELS GOMIS

NOTES FOLK-LORIQUES

LITERATURA POPULAR DE L'ALGUER

A la memoria del Prof. Joseph Frank

Encara que l'Alguer se trobi en una gran distancia de Catalunya; encara que'l govern italià hagi extès el vel de l'oblit damunt de l'història dels antepassats, no per això ella ha pogut oblidar la llengua, les costums, les tradicions que de Catalunya han portat els vaixells de Pere IV, el Rey *Cerimoniós*.

(1) A continuació d'aquesta conferència, el propi Sr. Gomis va llegir alguns capítols de la seva obra inèdita *Creències populars de bruixes*.

Jo crech que l'Alguer d'avuy en dia sia ben coneguda per lo que d'ella ha escrit D. Eduard Toda: *L'Alguer* (un poble català d'Italia) y *La poesia catalana a Sardenya*; dos treballs que donen prova de l'entusiasme dels catalans pels records que tenen una certa relació ab l'història, la llengua, les tradicions de la terra que'ls ha donat la vida.

A l'Alguer se parla'l català. Aquesta llengua, trobant-se en mig de diferents dialectes, ha sofert alguna transformació, tant en l'eufonia com en aquelles poques paraules introduïdes dels dialectes *lagudorès* y *sasserès*, y de la llengua italiana, de que ha pres també algun proverbi, frase y locució.

Malgrat tot això, l'Alguer és sempre catalana; y particularment el poble baix, contrari sempre a les innovacions de la gent civilisada, conservarà encara aquelles costums, creurà en aquelles supersticions y cantarà als fills aquelles cançons que temps enrera'l pare'ls havia cantat.

CANÇONS DE BREÇOL

A nena, lo bé meu,
que me l'assistia Déu;
Déu y la Maria
li facin companyia.
Companyia Sant Miquel
y se ne'l munti al Cel;
al Cel y a la Gloria,
la palma de la victoria.

Sant Antoni va pel mar
amb una bella barqueta;
al sò d'una campaneta
se crida tots los minyons.
Tots los peïxos fa ballar
amb un plat de macarrons.

Quan la criatura se desperta y plora, la mare la pren al braç y fent-la ballar li canta aquestes cançons:

Mirau com és bella
y com és gentil!
A Pasqua d'Abril
s'aculli la rosa.
Sant Joseph esposa
la Mare de Déu.
Mirau com és bella
y al Cel la veureu!

Mirau com és bella
y com és galana!
La filla de Sant' Agna
és Mare de Déu.
Mirau com és bella
y al Cel la veureu!

Mirau com és bella
la fulla de rosa!
Sant Joseph esposa
la Mare de Déu.
Mirau com és bella
y al Cel la veureu!

Maria Diana,
Maria Diana,
lo Sol y la Lluna,
l'Estrella Diana.
Ohi si se morissi
amb aquesta blancura,
y l'enterrarien
en la Catedral!
Si lo món és mal
y se giren los temps,
no li faltin may
tots aqueixos béns.
La nit de la Cena
aquesta Palmavera
ne tengui alegria.
Y mila y mila
la Maria mia!
Ohi si se morissi
amb aquesta blancura!
Que sia segura
y fòra de perill;
que li possessin
roses més de mil;
que la portessin
en Sancta Maria.

Lo Bisbe hi sia
pe' l'acompanyâ,
y Sant Julià
li porti l'estela.
De vera, de vera
se diu Manuela;
de vera, de vera
Manuela se diu.
Are ve l'estiu,
s'acullin les roses
amba les dioses
y los diamants.
Los tons guants
que siguin de valor.
Lo ton padrí
que sigui Sant Simó.
La tua padrina
sigui Sancta Teresa.
Taronja, llimó
y poma sasseresa.
Filla de princesa.
Quan passaré al carré,
ohi, bella mia,
te veuré també.

Barba, barbeta,
boca, boqueta,
nas de pircó,
ulls de bon minyó,
celles de ma comare
front de mon compare.

ENTRETENIMENTS

Pera fer estar quiets als minyons, quan els pentinen,
els canten això:

Pentina, pentina
l'olio de gallina,
l'oli de moltó,
que li passi la doló.

Agafant una mà del minyó y tirant-li a poch a poch els dits, principiant pel gros, se li diu:

Aquest vol pa, (1)
y pa no hi ha.
Com farem?
Arrobarem!
Piu, piu!

Y quan són seguts a la vora del foch, enfadant a la noya pera que conti una rondalla, aquella, si té venia, la diu, si no respon:

Rondalla, rondalla,
del bich a la palla,
de la palla al bich,
rondalla te dich.

Rondalla, rondalla,
del bich a la palla,
del bich al pallé,
rondalla no sé.

CANÇONS Y JOGUETS DE CARRER

Els minyonets o minyonetes, anant un darrera l'altre, piquen de mans y canten:

Jo tench una rescassa: (2)
ne voleu un bocí?
La gata me gita l'olla,
lo cutxo me beu lo vi.

Piribriqui tentadó,
que tentes a qui té són:
això Déu lo dispon
per esser massa mandró.

Piribriqui (3) se fa l'olla
en un temps de menesté;
pega un anjo a la mullè
y s'en fugí a Mont-Dolla.

Piribriqui desgraciat,
ahont és la tua sort?
Ni vida y ni aconort
de quan Déu t'ha criat.

(1) Vicens Plantada y Fonolleda, en les costums populars del Vallès (n.º 57 del BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA), diu:

Aqueix és lo pare,
aqueix és la mare,
aqueix fa les sopes
aqueix se les menja totes:
aqueix fa: piu, piu,
que no n'hi ha per mi?

(2) Peix.

(3) Llagosta.

Aguarel-la és topa,
y topa és vostè.
Senyora Victoria
me vol massa bé.
Senyor Joanico
me vol esposà.
Mocador de seda,
vestit de carancà.

Matxoneta de la Tana,
que li és morta la germana,
que li és mort lo marit,
matxoneta cul frigit.

Xia Agnamaria
té un vestit nou
amb un cortinatge
de ventre de bou,
y l'estantina
pe' vorallà.
Xia Agnamaria
vol a xiu Julià.

Quan plou canten :

Plou, plou! (1)
La gallina ha fet un ou ;
de la punta de la pala,
la gallina escagarellada.

Quan fa neu :

Neu, neu,
a mi no me veu ;
a mi no me toca
flocà, flocà.

(1) A. Mandelli: *Cantilene del Cremonese*. Riv. Trad. pop. it. Anno I.

Piovo, piovo :
la gallina la fa l'ovo ;
el menea el crida,
e la gata se marida.
Cu tu gu-guu!

Xia Agnamaria
té una camiseta,
y se la posa
los dies de festa.
Ohi! Qui minyoneta
de treure a ballà!
Xia Agnamaria
vol a xiu Julià.

Nyao, nyao, nyao,
mossèn gatutxo,
que fila canao.
Y si té una roda vella,
mossèn gatutxo
que fila cordella.
La calsa vermella ;
la pussa a l'orella
que t'entri esta nit,
a tu que l'has dit.

Gerònima, Gerònima,
la tromba de Baxitxí,
que té la barba llonga
y com un caputxí.

Quan bodina:

Bodina, bodina:
la pussa marina,
la pussa no dol.
Ohi'l Sol!

Lo dissabte a la tarda:

Demà és diumenge,
la gata se penja,
lo cutxo se mata,
l'ampolla s'esclata.

Tocant mig-dia:

Mig-dia!
Monja mia,
pare meu,
acocojat.

A carreixal:

Mascara vetxa
que no menja petxa,
que no beu vi,
ves en casa tua,
que trobas lo bací
a mig del camí.

Al boriol hi canten:

Boriol, boriol, (1)
mi' ta mare que te vol,
pe' te dar un po' de tita,
que te sigui benehita.

(1) A. De Gubernatis: *Storia Universale della letteratura.*

A Piemont diuen:

La gallina d' Sant Michel
bûta j' ale e vola al ciel.

A França:

Petit ange, vole, vole.
Si le bon Dieu m'aime, t'envole.
S'il ne m'aime pas,
ne t'envole pas.

A la papallola:

Papallola, papallola,
pren lo llibre y ves a escola;
pren lo llibre y ves a cassa,
papallola monincassa.

CANÇONS POPULARS

Una de les religioses és aquesta:

Maria Vergine y pura,
com l'escriptura ne parla,
ha parit en un estable
en companyia d'una mula.
L'innocenta criatura
amb allò s'és 'limentat.
En lo portal de Belè
Déu a mitja nit és nat.

Es nat en aquella hora
lo fill de l'Omnipotent.
Es lo món reconeixent:
cada hu'l creu y l'adora.
Ell és que nos consola,
que cada cosa ha criat.
En lo portal, etc.

Es nat en aquella hora
lo Vero que al món venia.
Al vint-y-cinch de Nadal
és nat lo fill de Maria.
Sant Joseph pe' companyia
may no l'ha abandonat.
En lo portal, etc.

Ha criat a l'aliment
per la cristianitat.
Jesús quan era nat,
'Rodes n'era descument.
De gran superbia incredent,
les criatures ha escanat.
En lo portal, etc.

Espirit de Trinitat,
entre Maria y Joseph,
Déu a mitja nit és nat,
en lo portal de Belè.

A l'Alguer, amba la poesia heroica religiosa y satírica s'és cultivada també la poesia amorosa, com de questa se pot veure:

Una rosa jo he trobat
en colò de llet y sanch;
de odorar-la no manch,
com un clavell gigiat.
En colò de llet y sanch
una rosa jo he trobat.

L'he trobada en lo maití,
quan manco li pensava.
Lo cor me n'ecissava,
sol mirant-la amba confi.
L'olor d'ella ja era així
que més no n'he provat.
En colò, etc.

Jo provat no havia may,
y ni més ne provaré.
Rosa, quan te veuré,
odorar te vull assay,
sense que perdis may
la tua bella honestitat.
En colò, etc.

Per cançó popular és també coneguda aquesta altra,
que's canta ademés al camp en temps de les veremes:

Compare Joseph Albert,
si voleu afauorí,
la vinya com un jardí,
la caminera ben feta.

Sot un abre de sevineta
cantant a so de guiterra
la mullê colgada en terra
mitja nua y en camiseta.

Temps fa se cantaven dues cançons portades de Catalunya; forsis, jo crech, dels barcos que cada any vénen a l'Alguer per la pesca de la llagosta. Una deya:

Pastoret, d'hont véns?	Qui temps fa?
De la montanya, de la montanya.	Algua y neu, algua y neu.
Pastoret, d'hont véns?	Qui temps fa?
De la montanya, que fa mal temps.	Algua y neu, mal temps farà!

L'altra la cantaven així mal, que després dels primers versos no s'en trayeva més peus. Principiava així:

A les planes de Vich
hi una minyoneta;
se'n burla dels minyons
perquè ella és boniqueta.

* * * * *

ENDEVINEL·LOS

Plat a demunt de plat;
cavaller armat;
dòna barbuda
tot lo món saluda.
— *Lo molendo y la mola.*

Una cosa:
qui la fa no se'n gosa;
qui se'n gosa no la veu;
qui la veu no la vol.
— *El bagul dels morts.*

Es rodona y no's mou;
és vermella y no és foch.
— *La sindria.*

La gita demunt de l'algua y
[se talla;
cau del campanil y no se talla.
— *Lo paper.*

Un mort mata cent vius.
— *La parjarida.*

Jo tench una frassada
y es tota parassada.
— *L'aria y els núvols.*

Lingui, lingui
y may s'actata.
— *L'escombra.*

Jo sé una cosa
que va de qui en Bosa;
de Bosa en Barberia
y torna en casa mia.

— *La lletra.*

Una vella amba una dent,
fa corri tota la gent.
— *La campana.*

Entra a la mata y no fa remò.
— *Lo sol.*

Debaixa rient y munta plo-
— *Lo poal.* [rant.

Quan poses l'olla al foch,
cosa ne treus primè?
— *Les mans.*

PROVERBIS

A qui ha treballat una sardina, Lo molendo se lliga amba la
a qui ha fet lo mandró una [corda,
[gallina. y l'home amba les paraules.

Cutxo que baora Lo que s'usa s'escusa.
no tira a mos (1).

Deu dona a manjà la fava Qui s'ha menjat la carn
a qui no té dents. pensi a se menjar los òssos.

Fill de gata, Qui se colga amba criaturas,
agafa rata (2). se n'aixeca amba'l cui cagat (3)

(1) D. Francesch Llagostera y Sala, *Aforística catalana*:
Gos que lladra no mossega.

(2) G. Deledda, *Tradizioni popolari di Nuoro*, Sardegna:
Fizu 'e gatta sariche tenet

(3) D. Jaume Angel Saura, *Nov. Dicc. de les llengues catalana y castellana*:

Qui ab criaturas se fica concagat ne surt.

Qui té la ronya
se la grati.

Qui té vergonya
mori de fam.

Dóna la confitura al molendo,
te tirarà a cosses.

Visti una canya,
pareixerà una dama ;
visti un bastó,
pareixerà un baró.

Qui comana fa la ley.

Terra que vas,
usancia que trobes.

RAMON CLAVELLET

Alguer, Novembre 1901.

CRÓNICA ESTRANGERA

En aquesta secció publicarem, d'aquí en avant, la revista de les gestes excursionistes de més interès, esdevingudes a fóra casa. Compendrà no solament les excursions remarcables, sinó també curts extrets dels treballs que s'ho mereixin escrits o llegits en les societats excursionistes estrangeres. També hi haurà lloch per les noves y esdeveniments d'interès.

Hem cregut no sols útil, sinó fins necessari pera l'avenç de nostre CENTRE, donar esment a sos socis de lo que passa y de lo que's fa a fóra de Catalunya, puix enterant-nos del modo d'esser, de l'esperit y dels fets dels nostres companys estrangers, podrem assajar de seguir llurs petjades en lo que de bones sien, esmenar les nostres dolentes y preuar com se mereixin les ben endregades.

Molt nos falta avançar pera arribar a esser parions ab qualques societats de fóra. Coneixent-les y estudiant llurs fets és com conquirem no endarrerir-nos en la vida universal de l'excursionisme.

Esperem que aquesta secció serà ben rebuda per nostres llegidors, pregant-los emperò tinguin en compte'l migrat moviment excursionista que és natural hi hagi en aquests mesos d'hivern.

CLUB ALPÍ FRANCÉS

Secció de París.—A darrers de Desembre M. Janet donà una conferencia sobre'ls «Papallons de les montanyes». Analisà les relacions que hi ha entre llur color y la zona en que habiten.

Féu remarcar el curiós fenomen del mimetisme, o apariència d'objectes inertes (com fulles seques) que prenen a voltes certes espècies, y el fet d'haver-n'hi d'altres desproveïdes d'òrguens de digestió en termes de que viuen sèns menjar.

SECCIÓ DEL CANIGÓ

En recompensa per llur cooperació en la construcció de la barraca del Canigó, el govern francès ha nomenat a M. Soullier president de dita secció, «officier d'académie», y ha concedit al vice-president, M. Toubert, una gran medalla.

SOCIETAT D'EXCURSIONISTES DE BAGNÈRES-DE-BIGORRE

Dirigits per aquesta societat, vintitres alumnes del «Collège de Bigorre» feren en 16 de Janer una excursió a Croix Blanche (1,000 metres).

SECCIÓ DELS PIRENEUS CENTRALS

El nombre d'excursions fetes a Pau en 1901 és de 88; en elles hi concorregueren 1,253 excursionistes, dels que 326 eren dones.

El nombre de senyores excursionistes cada any augmenta.

Zermast. — Un alpinista anglès ha pogut assolir per primera vegada, a l'hivern, el pich de Weissshorn, qual ascensió se considera una de les més difícils dels Alps.

CRÓNICA DEL CENTRE

JANER

SESSIONS OFICIALS

El dia 3 se va celebrar una solemne sessió ab motiu d'inaugurar-se les festes ab que's commemora'l XXVe aniversari de la primera societat excursionista de Catalunya y colocar-se'l retrat del que fou nostre president honorari, D. Francisco de S. Maspons y Labrós.

Va presidir el Sr. Cardona, fent-li costat els fills del Sr. Maspons y representants del Col·legi Notarial, Ateneu Barcelonès, Acadèmia de Bones Lletres, Societat Arqueològica, Els Monta-

nyenchs y d'altres corporacions en que'l finat havia desempenyat importants càrrechs.

El Sr. Cardona expressà l'objecte de la sessió que's començava, descobrint el retrat del Sr. Maspons, lo que produí un esclat d'aplaudiments.

Aquest retrat, que farà bon costat al dels excursionistes il·lustres que figuren en el saló del CENTRE, és una obra acabadíssima que acredita d'excel·lent artista al seu autor, el Sr. Olivella.

Feta l'abans dita cerimonia, D. Cels Gomis va llegir un notable treball, en el que, després d'explicar la significació del senyor Maspons y Labrós dins l'excursionisme, féu algunes observacions sobre lo que deu esser aquest y particularment el folk-lorisme, a quin estudi ab tant afany se dedicà'l Sr. Maspons.

El dissertant va ser força aplaudit. Acte seguit D. J. Maspons y Camarasa llegí una biografia del que fou President honorari del CENTRE EXCURSIONISTA, fent ressaltar els diferents aspectes de sa personalitat, analisant el caràcter de la labor patriòtica del Sr. Maspons y Labrós, y detenint-se especialment en considerar-lo accionant dins el camp de l'història y folk-lore de la comarca vallesana, qualificant-lo, a l'efecte, d'«enamorat del Vallès».

Acabà'l nostre company manifestant que cap relació de parentiu tenia ab el Sr. Maspons, lo que li donà ocasió de descriure en poètics termes el seu parentiu ab el difunt per l'amor a la patria catalana y per un mateix troç de terra vallesana.

L'estudi biogràfic del Sr. Maspons y Camarasa va esser aplaudit ab molt entusiasme.

Pels Srs. Rocafort y Serra se varen llegir hermosos treballs del Sr. Maspons y Labrós, que'ls concurrents escoltaren ab marcada complacencia.

Clogué tant interessant sessió'l President, fent vots pera que l'obra del Sr. Maspons y Labrós tingui forces continuadors y donant les gracies a la familia y demés concurrents a l'acte.

Seguidament va donar-se per inaugurada l'exposició que s'ha montat en el saló d'actes dels treballs publicats per l'«Associació Catalanista d'Excursions Científiques» y l'«Associació d'Excursions Catalana», de qual fusió va resultar-ne l'actual CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

SESSIÓ PREPARATORIA.—Va tenir lloch el dia 31 pera determinar l'excursió del següent diumenge 2 de l'actual, acordant-se anar a Viladecans, Sant Ramon y Sant Boy.

CONFERENCIES

L'EXCURSIONISME DESDE'L PUNT DE VISTA FOLK-LÒRICH. — El dia 10 varen començar la tanda de conferencies, que's donaren en el CENTRE ab motiu de les festes jubilaris de la seva fundació. L'eminent folk-lorista D. Cels Gomis, que tants treballs porta fets en aquesta materia, va donar-nos a conèixer lo molt que'l folk-lore deu a l'excursionisme, ab el qual està íntimament lligat, ja que, si hem de recullir tot allò que és geni del poble pera historiar el caràcter del mateix, hem d'anar a la montanya, aon les costums s'hi mantenen més pures que en les populosos ciutats, de les quals ha desaparegut lo que les particularisava, a causa del cosmopolitisme que en elles impera.

Va llegir, ademés, alguns capítols del seu llibre inèdit sobre tradicions de les bruixes a Catalunya, que varen esser força aplaudits per la concurrència.

L'EXCURSIONISME DESDE'L PUNT DE VISTA ARQUEOLOGICH. — Nostre estudiós delegat a Vich, mossèn Joseph Gudiol, Pbre., conservador del Museu Episcopal d'aquella ciutat, tractà, el dia 17, de les relacions existents entre l'excursionisme y l'arqueologia.

Començà dient: «Donat el caràcter català, l'excursionisme de la nostra terra havia de pendre un caràcter diferent del d'altres països: havia de pendre-s com un medi, no com un fi, y per això'l nostre excursionisme ha resultat essencialment catalanista y eminentment científich.»

Després de demostrar que l'excursionisme català ha tingut sempre aquest doble caràcter, tractà en general de l'importancia que té pera l'excursionisme l'arqueologia, ja que per ella's ve en coneixement del modo d'esser que tingueren els pobles, de sa cultura, de sa empenta política y econòmica.

«Els monuments — continuà'l dissertant — parlen ab més eloqüencia que les fronteres marcades pels homes, que les divisions que pretenen separar lo indivisible. Y d'aquí que l'arqueologia, en nostra terra, ens ofereix tot un programa de reivindicacions polítiques, ademés de que'ns ensenya lo que fou Catalunya en cada una de ses èpoques de formació, de prosperitat y de decadencia. A l'efecte, traçà un hermós quadro sintètic d'història catalana, fonamentant-se en els principals monuments de Catalunya, classificats per estils y per èpoques, aixís de l'ordre arquitectònic com de l'esculptòric, pictòric y d'industries artístiques.

»Pera fer aquests estudis degudament — prosseguí mossèn

Gudiol—no n'hi ha prou dels llibres ni de les reproduccions gràfiques: és precis veure bé y directament els monuments, y d'aquí la necessitat de practicar l'excursionisme.

»Ademés, l'excursionista descobreix coses ignorades y en salva moltes de la destrucció.»

A l'efecte, el dissertant féu un alegat de les obres meritories realisades en aquest sentit per les associacions excursionistes catalanes.

La nombrosa concurrència que va assistir a tant interessant conferencia, durant el transcurs d'ella, va aplaudir diferents vegades a l'autor, tributant-li al final una xardorosa manifestació d'entusiasme y felicitant-lo pel seu erudit treball, pels conceptes patriòtics que conté y per l'elegancia de l'estil ab que està escrit.

CURS DE FOLK-LORE CATALÀ.—Continuant D. Rossendo Serra la serie de conferencies que ve donant en el CENTRE EXCURSIONISTA sobre folk-lore, s'ocupà, en la conferencia del dia 24, de l'*Enigma*, això és, la designació de les coses de manera que no s'entenguin de moment, sinó que's tinguin d'endavinar.

«La ciencia positiva, y sobre tot la religió,—va dir el conferenciant,—en l'antiguetat eren enigmàtiques, provant-ho ab diferents exemples, y després parlà de l'oracle, que decidia la sort dels pobles y era la forma d'expressió de la sabiduria.

»Seguí tenint importancia l'enigma en l'Edat Mitjana, prenent encara més peu en el segle XVII, fins al punt de que un home de tanta elevació de mires com Roger Bacon va dir que les grans lucubracions de l'intel·ligencia havien d'esser voltades del misteri perquè les multituds no eren dignes de comprendre-les.

»L'enigma en aquesta època—continuà'l dissertant—prengué una forma literaria concreta, de la que n'és reminiscencia l'endevinalla o geroglífich d'avuy.»

S'extengué després el Sr. Serra en curioses explicacions, citant varis exemples d'enigmes en el folk-lore català, comparant-los ab exemples d'altres literatures populars estrangeres.

El conferenciant va esser escoltat ab gran interès, essent molt aplaudit a l'acabar la seva erudita dissertació.

PRIMERA ASCENSIÓ A L'AGULLA OCCIDENTAL DELS ENCANTATS (PALLARS).—El dia 31 va llegir-se un interessant treball de M. Ludovic Fontan de Négrin, soci delegat a Tolosa, sobre l'ascensió al pich dels Encantats de la vall d'Espot (Pallars), realisada'l dia 29 d'Agost en companyia de D. Isidor Romeu de Viella.

M. Fontan, en sa *Memoria*, fa una descripció acabadíssima dels grandiosos paisatges de la Vall d'Aran y Pallars, una de les regions més pintoresques de la nostra Catalunya y molt visitada pels excursionistes francesos.

Tant aquesta relació com l'ajustada traducció que de la mateixa n'ha fet D. Juli Soler, ampliada ab algunes notes per ell recullides en les seves excursions que al país de referencia hi té fetes, foren justament aplaudides per la distingida concurrència que omplia la sala del CENTRE.

També varen esser escoltades ab atenció unes curioses notes folk-lòriques d'Alguer, que donà a conèixer el Sr. Serra, les quals foren enviades pel nostre delegat D. Ramon Clavellet. Ens demostrà ben clarament que a Cerdanya hi viu encara la tradició catalana, que no han pogut esborrar les commocions polítiques per que ha passat aquell territori.

EXCURSIÓ A PEDRALBES Y VALLVIDRERA. — Com ja és costum, els individus de les juntes, entrant y sortint per renovació de càrrechs. en el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, dinaren junts a l'Hotel Buenos Aires, de Vallvidrera, en companyia d'altres socis, trobant-se a la taula 26 excursionistes. Hi hagué molta expansió y mostres de companyerisme, proposant-se algunes excursions importants.

Abans de pujar a Vallvidrera visitaren el notabilíssim monastir de Pedralbes, admirant una vegada més les innombrables belleses artístiques que s'hi enclouen.

NOVA

Com diem en altre lloch, el dia 3 varen començar els actes que'l CENTRE's proposa realisar en commemoració del XXVe aniversari de sa fundació, exposant-se'ls treballs portats a terme per les antigues societats excursionistes que'l precediren l'«Associació Catalanista d'Excursions Científiques» y l'«Associació d'Excursions Catalana», de quina fusió va néixer el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Acabada aquesta exposició, se n'obrirà una altra de fotografies classificades per comarques. Tenint en compte'ls valiosos elements que'ns han ofert el seu concurs, es de creure que l'èxit el tenim assegurat.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu BUTLLETÍ, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.